

Religiozita a konspirační mentalita:

Překrývající se sociokulturní kontexty a problematika jejich výzkumu

Abstrakt

Konspirační teorie jsou aktuálně velmi často probíraným tématem. Bylo prokázáno, že víra v ně může vést k takovým nežádoucím jevům, jako je politické násilí, politický extremismus, negativní předsudky vůči skupinám atd. Proto se stalo žádoucí otázkou zjistit, co může vést jedince ke víře v konspirační teorie. Jednou z možných souvislostí je souvislost s religiozitou, a to především kvůli teoretickým konceptuálním souvislostem mezi náboženskou vírou a vírou v konspirační teorie. Navzdory četným studiím zabývajícím se otázkou, zda religiozita koreluje s vyšší predispozicí k víře v konspirační teorie (také konspirační mentalita), neexistuje v této otázce shoda. Tato práce bude působit jako shrnutí existující literatury na toto téma a pokusí se ukázat, že zodpovězení této otázky není být tak jednoduché, jak by se mohlo zdát.

Úvod

Téma konspiračních teorií se v postkovidovém politickém diskurzu stalo nevyhnutelným. Bylo by však nesprávné tvrdit, že konspirační teorie jsou novým fenoménem, nebo že jsou rozšířenější než kdykoli v historii. I když se zdá, že historicky konspirační teorie získávají na vlivu v dobách velkých sociálních nepokojů (Van Prooijen & Douglas, 2017, s. 329), často opakované tvrzení, že konspirační teorie jsou na vzestupu (Suciu, 2024), je statisticky nepodložené (Uscinski et al., 2020). Důležitost, která je tomuto tématu přikládána, však není v žádném případě neoprávněná. Bylo totiž prokázáno, že vliv konspiračních teorií vede politicky nežádoucími směry, jako jsou negativní předsudky vůči skupinám ve společnosti, politická radikalizace, politické násilí, politická neangažovanost a snižování důvěry ve vládní politiku, jako jsou opatření v oblasti změny klimatu a očkování (Walter & Drochon, 2022, s. 483).

Jedna z dimenzí výzkumů v oblasti konspiračních teorií spočívá v hledání možných vztahů mezi sociálními a kulturními faktory a náchylností ke konspirační mentalitě (Čavojová et al., 2019; Jedinger & Siegers, 2024; an Prooijen & Douglas, 2017). Hned na začátku je třeba poznamenat, že konspirační mentalita je pojem odlišný od konspiračních teorií a pro účely této práce bude definován jako trvalá predispozice jedinců považovat události za výsledky spiknutí (Imhoff et al., 2022) (vymezením tohoto termínu se budu dále věnovat níže). Jedním z takových možných sociokulturních

faktorů, který byl předmětem vícero výzkumů, je vliv náboženské víry (Frenken et al., 2023; Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019; Teličák & Halama, 2021; Jedinger & Siegers, 2024; Yendell & Herbert, 2022; Čavojová et al., 2019).

Jedním z důvodů, proč je tato možná korelace fascinující, je kvůli mnoha různým koncepčním souvislostem, které lze nalézt mezi náboženstvím a konspiračními teoriemi. V abstraktním pojetí slouží oba pojmy k vysvětlení světa prostřednictvím velkého metanarativu, oba obvykle obsahují určité ontologické zlo a tak dále (Dyrendal et al., 2019, s. 32). Existuje také spojení „*in, about and as*“, o kterém píše Dyrendal a spol. (2019, s. 3) Mnoho náboženství využívá narativy podobající se konspiračním teoriím a mnoho konspiračních teorií často využívá narativy náboženského typu, například blížící se apokalypsy nebo spásy atd. („*In Religion*“) (Dyrendal et al., 2019, s. 5). Konspirační teorie se často týkají náboženství nebo náboženských skupin, které buď plní metaforickou roli hlavního hrdiny, či naopak roli ontologického zlého protivníka („*About Religion*“) (Dyrendal et al., 2019, s. 7). A na konec přemýšlí nad tím, že by konspirační teorie mohly hrát stejnou roli jako náboženství v životě těch, kdo jim věří („*As Religion*“) (Dyrendal et al., 2019, s. 4).

Navzdory několika studiím neexistuje na otázku spojitosti náboženství a konspiračního myšlení konsensus. Některé studie důkazy existence této korelace nenašly (Čavojová et al., 2019; Farkhari et al., 2022), zatímco jiné korelaci našly, ale nikdy víc než jen mírnou (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019; Teličák & Halama, 2021; Jedinger & Siegers, 2024; Yendell & Herbert, 2022). Cílem mé práce bude shrnout dosavadní výzkumy a dospět k závěru ohledně otázky:

Existuje korelace mezi religiozitou jedince a vyšší náklonností ke konspirační mentalitě?

Jak již bylo zmíněno výše, tato práce se rozhodla zaměřit na konspirační mentalitu na rozdíl od konspiračních teorií obecně. Rozdíl mezi těmito dvěma úzce souvisejícími pojmy spočívá v tom, že termín konspirační teorie označuje víru v konkrétní případy spiknutí odehrávající se v konkrétních událostech, zatímco konspirační mentalita (také někdy konspirační myšlení nebo konspirační ideace) popisuje domnělý obecný a stabilní světonázor, který vede jedince k přesvědčení, že události jsou výsledkem spiknutí (Imhoff et al., 2022; Walter & Drochon, 2022). K tomu je třeba rychle poznamenat, že existence monologického systému konspirační víry je pouze teoretická (Imhoff et al., 2022), a že jak konspirační teorie, tak náboženství jsou zásadně společenskovedními konstrukty (Smith, 1988; Dyrendal et al., 2019, s. 21). Teorie konspirační mentality je založena především na zjištění, že podpora konkrétních konspiračních teorií je spojena s větší vírou v jiné konspirační teorie (Swami et al., 2010). Ačkoli se konspirační teorie a konspirační mentalita někdy používají zaměnitelně (Imhoff et al., 2022), v práci je budu rozlišovat, protože vybranná výzkumná otázka se zabývá vírou v konspirační teorie obecně, nikoli vírou v jednotlivé konspirační teorie.

Dalším důvodem pro zaměření se na teoretickou konspirační mentalitu k měření obecné konspirační víry je kvůli možnosti „*kontaminaci obsahu*“ (*content-contamination*), ke které dochází při měření obecné konspirační víry na základě víry v individuální konspirační teorie, jak popisují Imhoff, Bertlich a Frenken (2022, s. 2). Dle nich k domnělé obsahové kontaminaci dochází proto, že různé konspirační teorie se vztahují ke konkrétním událostem, kde spiknutí provádějí konkrétní aktéři nebo skupiny z konkrétního důvodu. To znamená, že jedinec může věřit v konspirační teorii nikoliv kvůli svému sklonu věřit v spiknutí, ale protože konspirační teorie je v souladu s jistým dřívějším přesvědčením o jejím konkrétním obsahu. Jako příklad uvádějí někoho, kdo se ztotožňuje s konspirační teorií, že bývalý americký prezident Barack Obama zfalšoval svůj rodný list, nikoliv kvůli konspiračnímu aspektu této teorie, ale kvůli předem existujícímu negativnímu názoru na bývalého prezidenta (Imhoff et al., 2022). Výskyt takové kontaminace by mohl negativně ovlivnit relevanci datových souborů vztahujících se ke stanovené výzkumné otázce.

Pojem konspirační mentalita může vést k interpretaci, že konspirační teorie jsou určovány faktory na individuální úrovni. Je však důležité poznamenat, že konspirační teorie jsou především společenským jevem. Konspirační teorie se v zásadě týkají skupin lidí a konfliktů mezi skupinami, nikoliv jednotlivců (Van Prooijen & Douglas, 2018). Na konspirační teorie je třeba nahlížet jako na sociální jevy, které se vážou k aspektům sociální identity (například náboženství) (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019, s. 939).

Cílem této práce je odpovědět na otázku, zda vyšší náboženský aspekt sociální identity koreluje s vyšší konspirační mentalitou. Skutečnost, že v této otázce nepanuje shoda, naznačuje, že souvislost mezi religiozitou a konspirační mentalitou nemusí být tak jednoduchá, a spíše se jedná o souhru mnoha prolínajících se faktorů.

Výsledky studie zkoumající křesťanskou komunitu v Austrálii (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019) ukázaly, že věřící i nevěřící mají v průměru stejný sklon ke konspirační mentalitě, ale čím větší význam věřící přikládají svému náboženskému světonázoru, tím více se přiklánějí ke konspiračnímu myšlení. Zjištění, že ti, kteří přikládají větší význam svému náboženskému světonázoru, mají větší sklon ke konspirační mentalitě, lze dále doložit tím, že podle řady studií byl sklon ke konspirační mentalitě zjištěn především u ortodoxních a náboženských fundamentalistů, nikoliv u věřících obecně (Jedinger & Siegers, 2024). Ačkoli se opět zdá, že jde o jasný důkaz toho, že religiozita koreluje s vyšší konspirační mentalitou, je třeba poznamenat, že korelace mezi konspirační mentalitou a doslovnou interpretací náboženského materiálu ze strany věřících (ortodoxie) byla zjištěna i mezi doslovnou interpretací náboženského materiálu ze strany nevěřících (ateistická vnější kritika) (Jedinger & Siegers, 2024, s. 403), a také že korelace mezi konspirační mentalitou a náboženským fundamentalismem by mohla být vysvětlena částečnou korelací mezi konspirační mentalitou a ideologickým extremismem (Walter & Drochon, 2022, s. 497).

Studie (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019) se navíc také zabývala faktory antiintelektualismu a nízké politické důvěry jako možnými příčinami konspirační mentality. Tento příčinný vztah byl studií potvrzen. Když se však výzkumníci a výzkumnice zaměřili na korelaci těchto faktorů s religiozitou, ukázalo se, že zatímco vyšší religiozita korelovala s většími sklony k antiintelektualismu, zároveň korelovala s vyšší politickou důvěrou, což potlačuje negativní účinky antiintelektualismu. U nižší religiozity byly sklony opačné, tedy nižší politická nedůvěra se vyvažovala antiintelektualismem. Studie tak vysvětluje stejný průměrný sklon ke konspirační mentalitě mezi věřícími a nevěřícími dvojím vyrovnávacím účinkem těchto dvou faktorů. (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019)

Právě politická důvěra je faktorem, na který bych se chtěl zaměřit. Je třeba poznamenat, že vztah mezi konspirační mentalitou a politickou nedůvěrou je s největší pravděpodobností reciproční, tedy vzájemný, protože jedno podněcuje druhé a obojí může být součástí toho druhého. (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019; Imhoff & Bruder, 2014) Na politickou nedůvěru se chci zaměřit, protože se domnívám, že je příkladem toho, že klíčovou roli v této otázce může hrát specifický politický kontext, v němž se dané náboženství vyskytuje. Tuto tezi podporují i výsledky nedávné studie (Frenken et al., 2023) sestávající z metaanalýzy, souborů dat (s převahou křesťanských vyznání) Německa, Polska a Spojených států a z předregistrované americké studie. Zaměřila se na překrývání religiozity, konspirační mentality (a také víru v konkrétní konspirační teorie) a politické orientace. Studie zaznamenala pozitivní korelaci mezi religiozitou a konspirační mentalitou v zemích, které jsou průměrně více věřící (USA a Polsko). Po korekci na politickou orientaci se pozitivní korelace prudce snížila. Podle mého názoru je nejdůležitějším zjištěním této studie fakt, že pozitivní korelace mezi religiozitou a konspiračními teoriemi je mnohem vyšší v zemích, kde dochází k velkému

ideologickému překrývání politiky a náboženství, což je patrné v zemích, které jsou více nábožensky založené.

„We observed countries with comparably strong intercorrelations between religiosity, conspiracy beliefs/mentality, and political orientation (Poland and especially the United States), and another country (Germany) with very small or zero correlations between these constructs. Only if religiosity tends to be rooted in politically more right-oriented social groups (e.g., the United States), then the relation between religiosity and the endorsement of CTs is substantially pulled into a positive direction due to ideological overlaps.” (Frenken et al., 2023, s. 151)

Zajímavé je, že dle jiné studie má kontext země na konspirační mentalitu samotnou jen velmi malý vliv (Walter & Drochon, 2022). To by mohlo podporovat tvrzení, že kontext země je důležitý pouze ve spojení religiozity a konspirační mentality vzhledem k roli, kterou náboženství hraje v konkrétním kontextu, protože se zdá, že konspirační mentalita sama o sobě není příliš ovlivněna kontextem země.

Domnívám se, že tato zjištění poukazují na to, že jak konspirační teorie, tak náboženství neexistují ve vakuu, kde by se navzájem ovlivňovaly, ale že existují v souhře nesčetného množství různých sociokulturních souvislostí. Bylo by nesprávné z této studie vyvozovat, že politická orientace stojí jak za vírou v konspirační teorie, tak za religiozitou. Pravděpodobnější by bylo tvrzení, že všechny tři se navzájem ovlivňují recipročně. A to platí pouze v případě, že pomineme množství dalších faktorů, které byly spojeny s nárůstem konspirační mentality jako např. výše zmíněný antiintelektualismus a politická důvěra (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019), ideologie a ideologický extremismus, ekonomická nejistota, nedostatek politického zastoupení (Walter & Drochon, 2022), osobnostní rysy (paranormální víra, schizotypie, paranoidní mentalita) (Darwin et al., 2011) atd.

Skutečnost překrývajících se souvislostí je jedním z aspektů problému odpovědi na položenou výzkumnou otázku. Další se týká množství dostupných studií na toto téma. I přesto, že konspirační teorie jsou stále ještě poměrně mladým tématem pro společenskovědní diskurz (Van Prooijen & Douglas, 2018, s. 897) existuje literatura, i když ne v hojném počtu, na téma spojení mezi konspiračními teoriemi a náboženstvím. Problémem je, že téměř veškerá dostupná literatura, až na vzácné výjimky (Swami, 2012), je západocentrická (Dyrendal et al., 2019, s. 12). Nejspíš jde o výsledek většího problému, kdy konspirační teorie jako celek jsou především „západním“ termínem a tématem, i když se jako fenomén nevyskytují jen pouze na „Západě“ (Dyrendal et al., 2019, s. 257–534). Skutečnost, že dostupné údaje se týkají téměř výhradně západních populací, představuje několik problémů. Tím hlavním je, že téměř všechny výzkumy na toto téma jsou založeny na souborech dat, kde náboženský soubor tvoří téměř výhradně lidé patřící ke křesťanským denominacím (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019; Frenken et al., 2023; Imhoff & Bruder, 2014; Jedinger & Siegers, 2024). To, že se

většina výzkumů zaměřuje na jednu náboženskou skupinu, představuje zřejmý problém pro zodpovězení této otázky, zejména pokud je pravda, jak tvrdí tato práce, že kontext konkrétního náboženství a kontext, ve kterém konkrétní náboženství existuje, v její zodpovězení hraje klíčovou roli.

Závěr

Vztah mezi konspiračními teoriemi a náboženstvím je velmi komplikovaný. V obou případech se jedná o široce pojaté a nesnadno definovatelné praktiky lidského jednání a uvažování, které jsou ovlivňovány nespočtelným množstvím překrývajících se společenských a individuálních souvislostí. Ačkoli mezi těmito dvěma jevy lze nalézt teoretické souvislosti, moje odpověď na výzkumnou otázku, ke které jsem dospěl shrnutím dostupných výzkumů je, že **nyní neexistují žádné zcela průkazné důkazy o tom, že religiozita koreluje s vyšší konspirační mentalitou**. Moje zdůvodnění pro tento závěr je dvojí:

Jedním z nich je dosud nedostatečné množství výzkumů na toto konkrétní téma, zejména pokud jde o zkoumání této otázky ve vztahu k jiným náboženským vyznáním a jiným kulturám. Druhý je také částečnou příčinou prvního (protože se domnívám, že to je důvod, proč mezi stávajícími studiemi nepanuje shoda, a tím pádem také jeden z důvodů proč je potřeba víc studií), a to je složitost zkoumání souvislostí. Tato práce se snažila ukázat, že i když se objeví (obvykle jen malá) korelace mezi religiozitou a konspirační mentalitou, je těžké rozlišit, zda je způsobena čistě souhrou těchto dvou faktorů, nebo zda je způsobena nějakým jiným společným faktorem či faktory.

Pokud bych měl na základě literatury vytvořit hypotetickou odpověď na výzkumnou otázku, přikláním se k názoru, že není pravda, že existuje obecná korelace mezi religiozitou a konspirační mentalitou, protože vztah těchto dvou fenoménů není takto jednoduše přímočarý. Domnívám se, že pokud existuje nějaká souvislost, závisí do značné míry na roli, kterou náboženství hraje v daném společensko-politickém kontextu. Na základě zjištění Frenkena, Bilewicza a Imhoffa (2023) navrhuji, že v místech, kde je společnost více věřící, hraje náboženství obecně větší roli v politice (náboženství je více zpolitizované), což vede k větší korelaci mezi religiozitou a konspirační mentalitou. To podle mého názoru by také mohlo čistě teoreticky vysvětlovat zjištění, že v sekulárnějších kontextech se korelace vyskytuje především u těch, kteří svému náboženskému přesvědčení přisuzují vysokou důležitost (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019), neboť předpokládám, že větší váha dána svému náboženskému přesvědčení by mohlo korelovat s vyšší pravděpodobností, že tyto hodnoty bude člověk prosazovat i politicky. Proto tvrdím, že korelace není obecně

platná. Myslím si, že je způsobena především vnějšími faktory a není inherentní pro samotný vztah religiozity a konspirační mentality.

Tento závěr je však pouze domněnkou založenou na dosavadních výzkumech, jejichž množství však není dostačující k tomu, aby šlo o obecně platnou odpověď. Aby tomu tak bylo, tvrzení by muselo být potvrzeno mnoha jinými sociálně-politickými kontexty, zejména těmi s dominantními náboženstvími odlišnými od křesťanství. To je, myslím, zásadní pro navržení jakékoliv odpovědi na otázku, zda existuje korelace mezi religiozitou a konspirační mentalitou.

Seznam použité literatury:

- Čavojová, V, Secară, E-C, Jurkovič, M and Šrol, J (2019) Reception and willingness to share pseudo-profound bullshit and their relation to other epistemically suspect beliefs and cognitive ability in Slovakia and Romania. *Applied Cognitive Psychology* 33(2), 299–311. doi: 10.1002/acp.3486
- Darwin, H., Neave, N., & Holmes, J. (2011). Belief in conspiracy theories. The role of paranormal belief, paranoid ideation and schizotypy. *Personality and individual differences*, 50(8), 1289-1293.
- Dyrendal, A., Robertson, D. G., & Asprem, E. (2019). *Handbook of conspiracy theory and contemporary religion*. Brill.
- Frenken, M., Bilewicz, M., & Imhoff, R. (2023). On the relation between religiosity and the endorsement of conspiracy theories: The role of political orientation. *Political Psychology*, 44(1), 139-156.
- Farkhari, F, Schlipphak, B and Back, MD (2022) Individual-level predictors of conspiracy mentality in Germany and Poland. *Politics and Governance* 10(4), 203–215. doi: 10.17645/pag.v10i4.5865
- Imhoff, R., & Bruder, M. (2014). Speaking (un-) truth to power: Conspiracy mentality as a generalised political attitude. *European Journal of Personality*, 28(1), 25-43.
- Imhoff, R., Bertlich, T., & Frenken, M. (2022). Tearing apart the “evil” twins: A general conspiracy mentality is not the same as specific conspiracy beliefs. *Current Opinion in Psychology*, 46, 101349.
- Jasinskaja-Lahti, I., & Jetten, J. (2019). Unpacking the relationship between religiosity and conspiracy beliefs in Australia. *British Journal of Social Psychology*, 58(4), 938-954
- Jedinger, A., & Siegers, P. (2024). Religion, spirituality, and susceptibility to conspiracy theories: examining the role of analytic thinking and post-critical beliefs. *Politics and Religion*, 1-21.
- Suciú, P. (2024). *Spread of political conspiracy theories and disinformation is on the rise*. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/petersuciú/2024/07/29/spread-of-political-conspiracy-theories-and-disinformation-is-on-the-rise/>
- Smith, J. Z. (1988). *Imagining religion: from Babylon to Jonestown* (Pbk. ed). University of Chicago Press.
- Swami, V., Chamorro-Premuzic, T., & Furnham, A. (2010). Unanswered questions: A preliminary investigation of personality and individual difference predictors of 9/11 conspiracist beliefs. *Applied cognitive psychology*, 24(6), 749-761.

- Swami, V. (2012). Social psychological origins of conspiracy theories: The case of the Jewish conspiracy theory in Malaysia. *Frontiers in Psychology*, 3, 280.
- Teličák, P., & Halama, P. (2021). Maladaptive personality traits, religiosity and spirituality as predictors of epistemically unfounded beliefs. *Studia Psychologica*, 63(2), 175-189.
- Uscinski, J., Enders, A., Klofstad, C., Seelig, M., Drochon, H., Premaratne, K., & Murthi, M. (2022). Have beliefs in conspiracy theories increased over time?. *PLoS One*, 17(7), e0270429.
- Van Prooijen, J. W., & Douglas, K. M. (2017). Conspiracy theories as part of history: The role of societal crisis situations. *Memory studies*, 10(3), 323-333.
- Van Prooijen, J. W., & Douglas, K. M. (2018). Belief in conspiracy theories: Basic principles of an emerging research domain. *European journal of social psychology*, 48(7), 897-908.
- Walter, A. S., & Drochon, H. (2022). Conspiracy thinking in Europe and America: A comparative study. *Political Studies*, 70(2), 483-501.
- Yendell, A., & Herbert, D. E. J. (2022). Religion, conspiracy thinking, and the rejection of democracy: evidence from the UK.

Návrh výzkumu

Výzkumná otázka:

Existuje korelace mezi religiozitou jedince a vyšší náklonností ke konspirační mentalitě?

Otázka je doplněna hypotézami:

H1: Souvislost mezi konspirační mentalitou a religiozitou je silně propojena s politickým kontextem dané země. Vysoká korelace mezi religiozitou a konspirační mentalitou se při statistické kontrole na politickou orientaci (především politicky konzervativní orientaci) významně sníží.

H2: Souvislost mezi konspirační mentalitou a religiozitou je výraznější v zemích, které jsou vysoce věřící. V zemi, která je převážně nevěřící, nebude nalezena pozitivní korelace.

H3: Zejména v zemích, které nejsou vysoce věřící je korelace mezi religiozitou a konspirační mentalitou přítomna převážně u těch, kteří svému náboženskému světonázoru přisuzují vysoký význam (tj. nábožensky ortodoxní a náboženští fundamentalisté).

Východiska:

Některé studie důkazy existence korelace mezi religiozitou a konspirační mentalitou nenašly (Čavojová et al., 2019; Farkhari et al., 2022), zatímco jiné korelaci našly, ale nikdy víc než jen mírnou (Jasinskaja-Lahti & Jetten, 2019; Teličák & Halama, 2021; Jedinger & Siegers, 2024; Yendell & Herbert, 2022). Jednou z možných příčin tohoto problému může být překrývání se kontextů. Zatímco jedna studie (Frenken et al., 2023) klade důraz na překrývání politických kontextů způsobené rolí, kterou náboženství v konkrétní zemi hraje (H1), a také poukazuje na možnost, že čím více je konkrétní země věřící, tím pozitivnější je korelace mezi religiozitou a konspirační mentalitou (H2). Jiná studie však zjistila, že celková konspirační mentalita, bez ohledu na religiozitu, není příliš ovlivněna kontexty konkrétní země (Walter & Drochon, 2022). Proto by bylo rozumné se zaměřit nejen na věřící, kteří se hlásí ke konspirační mentalitě, ale i na nevěřící a porovnat je, podobně jako ve studii z roku 2019 (Jasinskaja-Lahti & Jetten). Tato studie totiž zjistila korelaci mezi váhou přisuzovanou náboženskému světonázoru a konspirační mentalitou (H3), což, se domnívám, bude platit zejména pro přítomnost korelace i v sekulárních kontextech.

Metody sběru dat:

Výzkum by probíhal formou dotazníkového šetření, jehož cílem by bylo získat velký reprezentativní vzorek věřících i nevěřících (dotazníkové šetření bylo zvoleno z tohoto důvodu). Výzkum by u dotazníku měl hlavně zjišťovat:

- Jejich politickou orientaci

- Pro H1
- Sebekategorizace prostřednictvím uzavřených otázek nebo dotazů, na to, jakou preferují politickou stranu
 - Obojí může být problematické
- Zda jsou nebo nejsou věřící
 - Pro H1, H2 a H3
 - Sebekategorizace
 - rozlišování mezi agnosticismem a ateismem
- Pokud jsou věřící nebo ateisté (né agnostici), jakou váhu přikládají svému náboženskému nebo sekulárnímu světonázoru
 - Pro H3
 - Zodpovězení pomocí škály
- Jak moc se přiklání ke konspiračnímu myšlení
 - Pro H1, H2 a H3
 - Soubor výroků, u kterých si pomocí škály mohou vybrat, nakolik s nimi souhlasí
 - Výroky jsou obecně konspirační a netýkají se konkrétních konspiračních teorií, jako například výrok typu *Existuje jedna tajná a mocná skupina lidí, která tajně řídí události a společně vládne světu*

Vzorek a jeho výběr:

Studie vyžaduje dostatečně velký vzorek osob ve věku 18-70 let z České republiky, aby byl reprezentativní pro věřící demografii České republiky. Velikost vzorku musí být velká vzhledem k průměrně malému počtu věřících v České republice. Velikost vzorku musí být dostatečně reprezentativní pro tuto malou skupinu, ale nemůže se zaměřit pouze na ni, protože musí fungovat také jako reprezentativní pro celou českou populaci. Z tohoto důvodu se mi zdá, že pro výběr respondentů je nejvhodnější kvótní výběr, respondenti by byli s největší pravděpodobností osloveni výzkumnou agenturou.

Etické aspekty:

- Všechna hlavní témata výzkumu (víra, politická orientace, konspirační mentalita) jsou citlivými tématy. Zejména konspirační teorie mají téměř výhradně negativní konotace. V závislosti na tom, jak je dotazník strukturován, může být nepříjemný a vést ke né zcela pravdivým odpovědím.

Limity návrhu:

- Výše zmíněná velká velikost výsledního vzorku potřebného pro reprezentativitu
- Výše zmíněný problém citlivých témat
- Problém překrývajících se kontextů a celková obtížnost získání přímé odpovědi na tuto otázku.

- Problém sebekategorizace týkající se náboženství a politické orientace
 - u náboženství se domnívám, že se to týká především rozdílu mezi ateismem a agnosticismem, u politické orientace je problém závažnější
- Jak již bylo zmíněno v seminární práci, otázka by se opět týkala demografické situace, kde jsou věřící zastoupeni hlavně křesťanskými denominacemi.
 - I když si myslím, že provedení tohoto výzkumu v České republice by mohlo být relevantní pro celkový diskurz kolem této otázky (především proto, že Česká republika je jednou z nejvíce nevěřících zemí na světě), nepomáhá to problému, jak moc je diskurz kolem konspiračních teorií západocentrický.